

TERMÉSZET-GYÓGYÁSZ.

Az észszerű élet- és gyógy mód közlönye.

Népszerű utasítások az emberi testnek valódi és természetes ápolásáról, egészséges és beteg állapotában.

Isten segítségével az emberiség javára.

Virad — haladjunk! (Gr. Széchenyi I.)

1875. 21. szám	Megjelenik havonként kétszer, 1- és 15-én. negyedréte alakban; ára egész évre 4 fr. Többek közreműködésével szerkeszti: Ungerleider Jónás, hasonszenvi orvos.	Nyiregyháza, május 1.
-------------------	---	-----------------------

Tartalom: Ajánlat (votivum). — A vizgyógyászat érdemei. — A nagy természet egyedüli és igaz gyógyszerei. — Miért lettem vegetáriánus? (Folyt.) — Kórosat. — Gondolatfüzér. — Levélszekrény.

Ajánlat (votivum).

Sajnos dolog, hogy Európa népessége, még jelenleg is oly hiszékenységgel ragaszkodik akár a ténnyel való beojtáshoz, holott nem kevés áldozatba került már abbéli hiedelme, miszerint a beojtott egyén mentve legyen a himlő-ragálytól és még kevésbé a lehető halálozástól. Önkénytelen eszünkbe jut itt: hogy mennyit kellett az emberiségnek szenvednie az áltanak és babonahit miatt, pedig azok oly képtelenségek valának és mégis annyi ideig tartottak fenn magukat a nép között; emlékezzünk csak a boszorkány-üldözésekre, melyek századokon át tartottak, és hogy még a múlt század végén is tudós emberek mint boszorkányok halálra ítéltettek, részint megégettettek, részint bitófára kerültek. Még közelebbi adatok állanak előttünk századunk negyvenes éveiből, midőn azon javaslat merült fel: hogy az emberek bujakór (syphilis) genynyel oltassanak be azon czélból, hogy mentve legyenek e ragálytól, és ez eszme a tudós orvosok között pártolásra talált, de később, mint nagyon is feltűnő ártalmas mérénylet, ismét elvetetett, miután sok áldozatba került!

Reménylenünk kell, hogy a kormányok a beojtást részrehajlalan szempontból tekintve, be fogják látni a védhimlő-ojtás czélszerűtlenségét, és az uralgó himlőjárvány legyőzésére szolgáló rendszabályokra fognak szorítkozni, melyeket főképen a tudomány minden járvány megelőzésére nyújt; annál inkább, mivel hazánk különösen szomorú egészségügyi viszonyokat mutat fel az újabb időkben: a halálozás igen nagy, a járványok újra meg újra dúlnak földünkön, és különösen a himlőojtás által hajlamot kap a test a járványos lehenykeüteg kitérésére; az emberiség mindinkább elsatnyul, főképen miután a kényszer-himlőojtás törvényeinél fogva a gyermekek erőszakkal hurczoltatnak a himlő-ojtásra, a hadköteles fiatalság újra beoltatik a törvény szigorú parancsai következtében, és miért? mert a himlőojtás elfogult barátai rögeszméjökönél fogva, makacsul ragaszkodnak hozzá s a kormányokat is tévutra vezérlik, — akiket pedig a törvény nem kötelez: azokat a rémhírek kényszerítik az ismét-ojtásra.

A kényszer-mentőhimlő-beojtás pedig, ha egykor a törvény támaszát elveszti, reményleni lehet, hogy rövid időn szintén helyet foglalaland a történelemben, hasonló rendszabályok alatt alkalmazott, prophylacticus méltó társai, a közelmúltból ismert szerencsétlen gondolon alapult ember-himlő- s bujakóros méreganyag-beojtás mellett.

Dr. Reitz W.

„Versuch einer Kritik der Schutzpockenimpfung.“

A vizgyógyászat érdemei.

Jelige: Térjetez vissza a természet törvényeihez, és boldogságotok megvan alapítva. Seneca.

A vizgyógyászat érdemei komoly és pártatlan vizsgálatot követelnek, mert a gyógyászcivilizáció minden mozgalmi s javításai közt, a Priesznitz-féle reform a legegyszerűbb, legbámulusosabb és legtöbb hitelt érdemlő. Érdeme minden gyógyszer-keverés feltétlen visszautasításában és félretételében áll; itt örömmel lehet szemlélni a szellem függetlenségét és fogékony-ságát, mely oly sok igazságot volt képes kifejteni, a személyes szerencsétlenség egyszerű bevallásában, és amely felfedezéseit az előítéletek és régtől fogva befészkelte gyógyászati tévedések közepette érvényesíteni s alkalmazni tudta.

A vizgyógyászat majdnem hasonló a hitfelekezeti ügyek uralkodó rendszerei s formái ellen intézett vádhoz, mert gyógyászati s hittani előítéletek és tévedések kellő szigorral véve conservatívek és az emberiség javát előmozdító eszmék s tanok behozatalával nagyon is ellentétben állnak.

A vizgyógyászati gyógy mód alkalmazása, legfőképen arra van számítva, idült és gyógyszerek által előidézett betegségeket eltávolítani, s az egészséges állapotot ismét kifejleszteni s megerősíteni. Európa legkiválóbb és legfényesebb tehetségi meglátogatták a Priesznitz-féle gräfenbergi vizgyógyintézetet, és a legkülönbözőbb idült rendtelenségeknél alkalmazott gyógykezelési rendszerét kutatták és megvizsgálták; és ezen lángelmék bizonyítványa az újabb felfedezések és a hidegvíz számtalan alaku alkalmazásáról, egybehangzólag előnyös. Anglia legkitűnőbb allopatha orvosa elfogadni ajánlja testvéreinek a gyógyászatban azon javításokat, melyeket a vizgyógyászat a világnak kínál. Nem lehet helyeselni azt, hogy a vizgyógyászatot rendszernek nevezik, mert az inkább

eltérés minden eddig létezett módtól, betegségeket legyőzni, mint fejlődése egy megszilárdult és változhatlan elméletnek, mely rendszert képez. Alapítója s tanítványai folytonosan újabb és újabb felfedezéseket tesznek és újabb igazságokkal bővítik a gyorsan kifejlődött és messze elterjedt gyakorlatot, idült zavarokat viz használata által eltávolítani. Nem szükséges a vizgyógytani állítások különféle módjai s érdemeinél tovább időznünk. Az olvasó oly számos Priesznitz-féle intézet és termékeny gyógytani utasító forrásoktól van körülvéve, hogy ha bővebben megismerkedik a jelen korszak leginkább előhaladott elméleteivel és physiologiai felfedezésével, úgy az elmúlt századok jól megrögzött igazságait, az újabb kor mindinkább gyakorlatibb és emelkedettebb felfedezéseivel karöltve fogja látni. Épen úgy, mint az ember halad, be fog következni a viz alkalmazása, működő s szervi zavarok gyógyítására is. Meg kell itt azonban jegyezni, hogy ahol a hidegviz alkalmazását ajánlani hajlandók voltunk is, ezt nekünk nem kartársaink vizgyógyászati elmélete s szabályaik, — hanem a természet alapelvei tanácsolták, melyekkel mindég a legédesebb és legbensőbb összeköttetésben állunk. A vizgyógyászatban specialis hiányokat egyáltalában nem ismerünk. A gyakorlat oly annyira egyetlen elemet alkalmaz a természetben, hogy néhány kórtani számításon kívül, melyek európai és amerikai Priesznitz-féle proselyták- és gyakorló orvosoktól származnak, az emberi betegségek bölcsészetében, újabb vagy fontosabb igazságot nem fejtett ki. De ezek nem hiányok, hanem csupán bebizonyításai azon ténynek, hogy a hidegviz-rendszer még nem érte el egészen a tökéletesség fokát.

Szerencséje az emberiségnek, hogy a vizgyógytani gyakorlat alapítója minden értelmi sarkalatoságai s dogmaticus hajlamai mellett is, egy előre törekvő szabad szellem.

Ha a tapasztalat és észlelet a viznek valamely alkalmazási módja ellen szól és egybehangzik: Priesznitz nemeslelkűen felhagy e mód alkalmazásával, noha ő maga hozta be s ajánlotta azt, és a kutatás új ösvényére lép, hogy jobbal helyettesítse.

De meg kell még jegyeznünk, hogy a Gräfenbergben szokásos hideg vagy meleg viz alkalmazását beteg testalkatokra — az egyesült államokban czélszerűtlennek fogják találni; mert a föld ama részében lég, táplálék és testalkat, emehez képest egészen eltérők. Azért a gräfenbergi gyakorlatnak Amerikában való meghonosítása, úgy a beteg mint a gyakorló orvos részéről is, nem egy tévedéssel és elbátortalanítással fogna járni.

A föld különféle részein különböző physikai s szellemi constitutiók laknak, ami szükséges is. Oktalanság tehát azt képzelni, hogy az állandó, mindég egyforma s szilárd alkalmazása bármely összetett vagy természetes elemnek, a betegségek gyógykezelésében mindenkor azonos eredményeket tüntessen fel; különösen ha az alkalmazás oly betegeknek történik, kik más szokások, tápszerek és légköri be-

folyásokhoz vannak szokva. Miért is a természetes utmutatást, az idő, hely és egyéb környező viszonyok képezik, melyek a legigazabb orvosok.

Ugy hisszük, hogy az olvasó maga is belátja szükségét annak, hogy saját nézeteit kifejtse s kultiválja, hogy megtudhassa, mit tanácsolnak neki az igazi orvosok. A természet mindég oly gyógyszereket választ, melyek elemeit valóban közölhetik, és igyekszik az emberben oly tulajdonokat dicső megtestesülésükig kifejtetni, melyek képesek változatlan törvényeit felfogni s hiven követni.

A nagy természet egyedüli és igaz gyógyszerei.

Jelige: A természet mindenütt szép és tökéletes, ott ahol az ember gyötrelmeivel meg nem zavarja

Dr. Nagel Richard.

A divó orvosi rendszereken kívül találatnak a nagy természetben az egyedül igazi hatányok, melyeket a beteg és zilált emberiség folyvást igényel, ezen hatányok azok, melyek az emberi szenvedéseknek elejét venni alkalmasak, sőt azokat kiirtani is képesek.

A betegségek hét különböző okból származnak, melyek a lelki vagy testi zavarok előidézésénél és létrejötténél tényezőül tekinthetők. Lehet tapasztalni, hogy a természetben hét különböző ok létezik, melyek a lelki s testi összhangot létesíteni s fentartani hivatvák!

Legelőször is azon okokat kell tüzetesen kipuhatólni s azután kifejtetni valódi használatukat, és állandó alkalmazásukat.

Az egyedüli igazi gyógyszerek a nagy természetben a létező betegségek ellen, és az egyedül igazi s isteni elemek, melyek azáltal, hogy a testben a lelki elemek által delejesen hatnak, egyéni egészséget és boldogságot kifejtteni s előmozdítani képesek, a következők: ruházat, tápszér, víz, levegő, világosság, villanyosság és delejesség. Ezen hatányok az általános természet forrásának kifolyásai. A végtelen egyetem szelleme kilehelte s folyton kileheli a társadalom, haladás, fejlődés, finomulás és az öszhangzó megtisztulás változhatlan elemeit, melyek a látható anyag legnagyobb formáiból, s az élet legfényesebb elemeiből és okáiból — a lelki lét és emberi boldogságból — kifejlenek. Az isteni lét mindenütt és mindenben található. Ez szelleme a növényeknek, állatoknak, embereknek; létezik minden megmérhetlen elemben és főforrása minden mozgásnak, minden életnek, minden érzelemnek. A haladás általános örök eleme nem csak kifejleszti s egyéníti az emberi lélek elemeit, hanem körülövezi azokat rokon és hasonló hatványokkal, melyek annak általános tápot és számtalan örömet szereznek. És minél inkább közelítenek az elemek finomításának ezen hatványai a szellemi constitúcióhoz, annál inkább hatnak az emberre s megfoghatóvá teszik lelkületének, hogy van egy különös

gondviselés, mely a mindenütt jelenlevő s mindenható istenségben találja megfejtését. Azon említett hét elem képezi a segédeszközt, mely által a természet isteni léte az emberi lélekbe behatol, és hogy a természet mindég meggyógyítja a természetet, — vagyis a lélek mindég a lélekkel közlekedik, ezen mindenütt jelenlevő s hatályos közegek által.

Épen ezért a boldogság és egészségnek is, ezen szerek által kell létesülnie, s valóban az ember lelki alkotásának minden értelmi adománya s tulajdonsága különösen a természet isteni léte által irányoltatik és szilárdittatik, annak előszámlált közegei által.

I. A ruházat.

A ruházat az, mely által lég, világosság, villanyosság és delejesség áramlik a természetből az emberi szervezetre. Ezen elemek eredetileg azonosok; mivel azonban számtalan finomulási s megtisztulási folyamatokon mennek át, alkalmasakká válnak különböző állásokat elfoglalni, s így különféle viszonyokba lépni az anyagot körítő vegyületekkel. Így például a delejesség kifejlesztett villanyosság; a villanyosság kifejlesztett világosság; a lég kifejlesztett víz, a víz pedig a természetben létező s annak szervezetét képező anyagok- és gázokból fejlődött ki. A ruházat egy közeg, mely által ezen családias vagy velünk rokon elemek szelleme az emberi testet eléri

és arra hatást gyakorol. A ruházat mesterségesnek látszik, de nem az. Igaz, hogy a ruhák készítése s viselésének divata, mindenekfelett mesterséges, sőt néha természetellenes is, és ez általánosságban a szövetekre nézve is, melyekből a ruhák készülnek, de a szokást, testünket ruházni, egészen a természet-és észtanra kell fektetnünk.

A természetben semmi sincs ruházat nélkül. — Minden létező alak bir bizonyos bőrrrel vagy hárttyával, de emellett még természetes és védő ruházattal is el van látva. Az oroszlány, a ló s a tengeri nyul szőrrel ruházzák; a medve s a bivaly fényes bundával vannak ellátva, míg az apró madárkák a legékesebb tollakból álló ruházatot hordozzák. Ezen állatok sokkal vastagabb és erősebb bőrrrel birnak, mint az ember, és mégis mindemellett melegen, sőt illendően vannak ruházva. Mi több, a virágok is birnak légköri vagy illatos burokkal; és a méh szőrrel és pánczél-inggel van felruházva, melyek kisedet védik és egyszersmint melegítik. Így ruházza különböző okokból (melyeket felfedezni s felfogni csak a lélek benső erejének áll hatalmában) a mennyei istenség alakjait gyönyörű s drága szövetekkel; és az ember, ki ezen általános elem hatalmas vonzalmait önmagán észleli, majdnem öntudatlanul fűdi be testét azon egyszerű ruházat vegyítékével, mely ruházattal az oroszlány, a bárány és más állatok oly

Miért lettem vegetarianus?

Jelige: A gondviselés józan észét kölcsönözt az embernek, és a tápszerek választását szabad akaratarra bízta; kötelességében áll tehát ösztönét felhasználni étrendének szabályozásában. hogy kerüljön túlságos mennyiséget, és az ártalmakat a minőségben; mire nagy választás áll előtte; ha ezen rendszabályoktól eltér, előbb vagy később viseli büntetését érte.

A vegetarianismus további ismertetése.

(Folytatás)

A vegetarianusok szeretik a békét mindenütt, és ezen igyekezet második természetökké vált, mivel sorsukkal meg vannak elégedve; és mivel a tiszta természeti ösztönt mint a nemes érzelmek és magasztos gondolatok kuforrását tekintik, távol állnak minden kegyetlenségtől, sziveikben nemeslelkűség honol. Azon mértékletesség, mely a vegetarianusnak sajátja, továbbá azon egyszerűség, melyhez minden embernek szegődnie kellene akkor, midőn átgondolja ama szenvedéseket, melyek Pandora szelencéjéből reánk szállottak. kizárja a nyereségvágyat emészítő lázas állapotot. A Lyeurgus által hirdett kincsek iránti közönbösséget mint erényt érzik. A művelt vegetarianus, midőn a természet élvezetét, hálát ad a természet Úrának benső érzeteiben. A mit a különféle népfajok cselekednek, midőn szívők ártatlanságát bizonyos ünnepélyeknél a húsétekektől való tartózkodással kötik össze: azt a vegetarianusok minden étkezésnél teszik.

Gleizes a híres francia tanár, az emberek részvétlenségét az igaztalanságnak és gőgösségnek tulajdonítja; azt mondja, hogy minden lángelme bámulja ezen magasztos eszmét, és messze terjedő horderejét. Minden kitünő szellemű férfiú vagy közéletileg, vagy tökéletesen hódolt ama visszatartóztatásnak, kikhez számíttatnak a tudományok hősei, a babérkoszorúzott tanárok, és a magas költészetnek korypheusai.

Minden lángelmű férfiú vagy elszántan, vagy legalább közelítőleg elfogadta az önmegtartóztatást; ezekhez tartoznak a bölcsek és bölcsészet tanárai, a baccalaureusok és a költészet

hivatott jelesei. Az emberi nem sülyedésének jeleit mutatják azon körülmények, hogy azon alapelvek, melyért mi vegetarianusok harcolunk, most csodaszerűnek, sőt fonákságnak tekintik, ámbár eredetileg azáltal van az emberek szívébe bevésve ott, a hol az emberiségnek eredeti boldog léte ábrázoltatik.

Nem csak a héber iratokban, hanem a római, görög, és sokkal később a Mohamed vallási törvényekben meg van említve az önmegtartóztatás. Már az evangelium előtt is Plato ideái keleten visszhangra találtak. Az első keresztények szorosán ragaszkodtak e tanhoz, melyet nekik alapítójok az uracsora behozatalával adott, és ott is, ahol újabb időben egy megtisztult kereszténység helyreállításán igyekeztek, mint a szabad quakkerknél és más felekezeteknél e tant ismét érvényesítették.

Hogy az emberek a társadalmi élet általános hiányai által vezetettve, elég jókor eltértek ez elvtől, azt már tudjuk, de amint többszörösen meg van mutatva, minden időben a nagy férfiak voltak azok, kik a haladó emberiségért működtek, és akik egyszersmint e tant hirdették, állami intézményekké alakították át. A régi kornak ily bölcsei ismeretesek előttünk, akik mint az emberiség jóltevői, még az elpártolt népektől is tiszteletben tartattak. A kiváló szellemű férfiak nem csak rendkívüli mértékletességet gyakoroltak, de sokan közülök, mint Tasso s Rousseau legalább időnként, midőn jelentékeny szellemi munkával foglalkoztak, határozottan tartózkodtak a huseledelektől; és ki lehet mutatni, hogy minden újabb emberbarát, irodalmunknak nagyai időnként irataik egyes helyein ama magasztos tant emlékezetökben visszhangoztatják.

Hogy a növényeledel magasabb értelmiséget kölcsönöz mint a husevés, az érzékszervezet pedig finomul, a tapasztalás által már dr. Graham Sylvester bebizonyította, s tudva van, hogy érzékeink által kapjuk szellemi képességeinket, és hogy a növényeledel felfrissíti a szellemet. Az újabb tapasztalatokat illetőleg, melyeket Daumer vagy Hauser Gáspár tett, továbbá Franklin, Sinclair, Graham, Gleizes és Livingston mondásaira utalunk, ugy azon észleletekre is, melyeket az Albany-féle árvaházban tettek.

(Vége köv.)

csodálatra méltó módon vannak ékesítve. Az ember önmagától indíttatik ruházataról gondoskodni, de a ruházat nemeinek megválasztása s összeállításuk körül követett eljárásának módja, sokszor nincs összhangzásban az egészség és boldogság elveivel. A ruházat czélszerűtlen használata a szellemben zavart idéz elő, mert a most általánosan viselt különféle ruhadaraboknak mint minden ruházatnak a természetben, megvannak sajátos rokonságai a világosság-, villanyosság- és delejességgel. Némely ruhának a villanyosságot gyorsan vezeték a testhez és viszik a testtől el; más ruhának ismét a delejességgel vannak megfelelő rokonságban, és különböző s magasabb fokú következményeket szülni. Ha a test nagyon villanyos szövetbe van burkolva: vagy a legmelegebb s legcselekvőlegesebb elemből, t. i. a delejességből jókora mennyiséget el fog veszíteni, s levertséget, általános gyengeség, könnyű avagy nagyon erős idegesség és szenvedőleges betegségek helyi kifejlődése, lesznek természetes következményei; ha azonban bizonyos körülmények között delejes szövetek viseltetnek, a jólét tünetei fognak kifejlődni; kivéve ha a testből nagyon is sok szerves villanyosság elvészése által, tulságos vagy nagyon is magas fizikai hőmérséklet idéztetett elő. Ezen természetes tények alkalmazása a következőkből fog kitűnni. Itt azonban helyén van, azon benyomás megszilárdítása, hogy az ember jól teszi, ha különféle ruhánemeket készít, hogy azokkal személyét díszítse s lelkét összhangzásba hozza. Ha az ember nem volna értelmi ügyességgel és szellemi tulajdonokkal oly gazdagon megajándékozva, kétségkívül épen úgy volna felruházva mint az állatok, vagyis más szóval, mivel az ember nem állat, hanem az egész állatországot uralja: képes a természet nagy ruhatarából a szöveteket kiválasztani, melyek az egyéni egészség, finomulás és emelkedés czéljainak leginkább megfelelnek.

Legújabb köreket saját naplóból.

A múlt számunkban megkezdett typhosus scharlach és dyphteriticus toroklob további lefolyása s kimenetelének folytatásos közlése.

Ápril 15-én éjjel ismét láz mutatkozott, de az alkalmazott, burkolásokra s félfördőre csilapodott; a bőrléhámítás a végtágon foszlányokban, mint tavasszal a kigyóknál, megkezdődött.

Ápril 16-án a láz újra előjött, de gyakori félbeszéléssel néhány szori hasmenés mutatkozott. A láz csak keveset enyhült a burkolásokra, hanem az agytypusnak minden tünetei jelentkeztek. Azt hívém, hogy a kórlefolvas harmadik hetében vagyis a lehámítás időszakában Bright-kórral lesz dolgom, és ime, mit nem is sejték, az agytypus még csak most uté fel hydrafejé, és folytatá lefolyását; miután a romboló vörheny-kütegél és dyphteriticus genylob által a testszerkezet már elgyengülvén és az agyban történt kórlerakodás miatt a természeti gyógyerő nem bírván az egyszerre összegyűlt kórannyal, tehát a betegnek még virágzásra hivatott élete megsemmisült; szülei ugyan e csapásra már a betegség kezdetén el valának készülve, és ha én sajátkezűleg kitarító vas szorgalommal nem ápolom a vizgyógy-

módban, mint a scharlach-typhoid és roncsoló toroklob első szakában egyedül sikeres gyógykezelésben, bizonyára még az első héten esik áldozatul a halálnak.

Ápril 16-tól kezdve már nem valék képes oly szorgalommal kezelni a vizgyógykezelést, mivel városunkban szokatlan mérvet öltött a kanyaró- s vörheny-járvány, különösen pedig egy igen veszélyes agykéreg gyógykezelése végett; és mivel ez ideig soha gyakorlott fördőszolgával nem rendelkezhettem, tehát kénytelen valék a további vizgyógykezelést a beteg szülőire bízni, akik is utasításom szerint úgy ahogy tudták, nyújtottak segítséget fioknak a további vizgyógykezelést a beteg szülőire bízni, akik is utasításom szerint úgy ahogy tudták, nyújtottak segítséggel nem voltam megelégedve, de a legjobb akarattal sem bírtam magam tovább vinni a kúrát, amit nagyon fájlaltam; — azonban midőn betegsége 25-ik napján a keresztcsont alsó részén támadt üszkös felfekvési fekélyt (decubitus gagraenosus) vettek észre, kétségbeesésükben az allopathiához folyamodtak, de mind hasztalan volt, mert a nagymérvű vérromlás miatt többé semmiféle pathia nem menthető meg életét, a kórlefolvas 27-ik napjának éjjelén meghalt.

Ez alkalomból nem mulasztatom el ismételve fölemlíteni annak szükségességét, hogy mennyire üdvös lenne a közegészség szempontjából különösen a gyakran fölmerülő járványos időszakokban, városunkban egy gyakorlott fördőszolga s egy ápolónő alkalmazása, akik a vizgyógykezelésnél szükséges procedurákat megbízhatólag teljesítenék. A kiadási költség oly csekély, hogy az ez uton megmentett élet és munkaerő tetemesen felülmúlná azt, mert városunk népesedését és egészségi állapotát fokozná.

Jegyzet: Oppolzer bécsi tanár klinikai előadásában, midőn a hagymáz (typhus) kórlefolvasáról beszél, ennek orvoslását következőképp magyarázza:

Legfőbb, amit hagymázos betegeknek tehetünk: az életmód rendezése, a beteg ápolása; gyógyszer-rendelmények a lehető legkevesebbre szorítottassanak, könnyű eseteknél egészen mellőztessenek. Életrendi tekintetben gondoskodni kell legelőbb is a beteg szobája szellőztetéséről, és hőmérsékéről, mely utóbbi mindég egyenlő maradjon; figyelem fordítandó a beteg tisztán tartására, s hogy fehérműit gyakran változtassák; a szomjuság enyhítésére szolgáljon tiszta friss víz stb., tehát a bécsi nihilisticus iskola szerint a methodus expectativa vagyis a typhus gyógyítására nézve non est medicamen in hortis.

A hasonzenvi gyógykezelés nem biztosít ugyan gyógyulást, hanem bizonyos körtüneteket iparkodik legyőzni.

A hydropathiai kezelés már biztosabb, főképen ha a gyógykezelő orvos ért hozzá, s keze nincs megkötve és fáradhatlan kitartással bír, de legfőképen ha a régi czopfrendszer- és a tudatlansággal nem kell küzdenie, ami pedig vajmi nehéz feladat. A jelen szédelő időszakban, midőn a nép még oly hön ragaszkodik a babona- s a patikai szerekhez, míg a természetben található friss léget és vizet semmire sem becsüli.

A gyakorló orvosok gyenge oldala az, hogy egyedül a sikerült gyógyulásokat kürtölik, természetes, hogy az olvasó közönség is örömebb veszi ezeket; de a nem sikerülteket elhallgatják, pedig vajmi szükséges azokat is fölemlíteni, mert sok esetben tanulságul szolgálnak mind az orvosra, mind a közönségre nézve is!

Gondolattfüzér.

Midőn Sydenham angol orvos lázas betegnél először alkalmazta a hidegvíz-gyógykezelést, ügyfelei által üldözött, és elnevezték gyilkosnak. Mosler tanár említi, hogy 50 év előtt csaknem halálbüntetés terhe alatt volt megtiltva, hagymázos betegnek egy ital hideg vizet nyújtani.

Levélsekény.

— A hamburgi himlőoltás-ellenes egyeslet elnökségének: Vettük az egyeslet alapszabályait és felhívást, üdvözöljük a nemes célt, és ezennel belépünk az egyesletbe mint rendszeres tag; mi testestől-lelkestől pártoljuk az egyesletet és elvetendőnek tartjuk nem csak a kényesert, de az egész 70 éves himlőoltási humberget, és reméljük, hogy még mi megérjük azt az időt, melyben a törvény által biztosított himlőoltási rendszer végkép eltörölhető.